

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Львівська політехніка»

д.т.н.

І. В. Демидов

2020 р.

ВИТЯГ

з протоколу № 4 фахового семінару

зі спеціальності 081 *Право*

Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
від 1 червня 2020 р.

1. ПРИСУТНІ:

10 із 10 членів фахового семінару зі спеціальності 081 *Право* Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»:

1. **Ортинський Володимир Львович** – директор Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор юридичних наук, професор;
2. **Гарасимів Тарас Зеновійович** – заступник директора Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор юридичних наук, професор;
3. **Жаровська Ірина Мирославівна** – професор кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор;
4. **Бортник Надія Петрівна** – завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права, доктор юридичних наук, професор;
5. **Гумін Олексій Михайлович** – завідувач кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор;
6. **Ковальчук Віталій Богданович** – завідувач кафедри конституційного

та міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

7. **Макарчук Володимир Степанович** – професор кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор;
8. **Сливка Степан Степанович** – завідувач кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор;
9. **Личенко Ірина Олександрівна** – завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор;
10. **Канцір Володимир Степанович** – професор кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор.

Запрошені:

11. **Скочиляс-Павлів Ольга Василівна** – доцент кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, кандидат юридичних наук (*рецензент*).

З присутніх – 10 докторів наук та 1 кандидат, всі є фахівцями за профілем представленої дисертації.

Голова засідання – Ортинський Володимир Львович – директор Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор юридичних наук, професор.

2. СЛУХАЛИ:

Доповідь аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» Сала Андрія Богдановича за матеріалами дисертації «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)», представленої на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 *Право* (галузь знань – 08 *Право*).

Науковий керівник: Бортник Надія Петрівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

Тему дисертації затверджено 24.10.2016 р. на засіданні Вченої ради Національного університету «Львівська політехніка», протокол № 4.

Робота виконана на кафедрі адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

По доповіді було задано 4 питання, на які доповідач дав правильні та ґрунтовні відповіді.

Питання задавали:

– Сливка С. С. – завідувач кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор.

– Канцір В. С. – професор кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор.

– Гумін О. М. – завідувач кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор.

– Ковальчук В. Б. – завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, доктор юридичних наук, професор.

3. ВИСТУПИЛИ:

З оцінкою дисертації аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» виступили *рецензенти*:

– *Личенко Ірина Олександрівна* – завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор, яка зазначила, що тема

дисертаційного дослідження має актуальний характер для сучасної адміністративно-правової науки, який полягає насамперед у тому, що на основі комплексного аналізу теоретичних і практичних проблем інституту процесуальної співучасті та на основі узагальнення теоретичних положень, наукових поглядів і судової практики сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-процесуального законодавства.

Значущість для адміністративно-правової науки теми дисертації вбачається також у тому, що автором встановлено, що процесуальна співучасть – це особливий процесуальний інститут, що виникає з однорідних правовідносин, якщо права, свободи, інтереси чи обов'язки учасників адміністративного судочинства не виключають один одного, застосування якого забезпечує виключення випадків винесення протилежних рішень за однорідними позовами. Фактична наявність цього інституту в адміністративному судочинстві впливає з норм КАС України, тому у ньому доцільно закріпити порядок використання процесуальної співучасті, а також передбачити серед осіб, що беруть участь у справі співпозивачів та співвідповідачів, визначивши їх процесуальний статус.

Архітектоніка дисертації досить збалансовано відображає головні «акупунктурні» смисли здійсненого дослідження: формування підходів до розуміння поняття та сутності інституту процесуальної співучасті в науковій сфері; розгляд видів процесуальної співучасті в адміністративному процесі; характеристику сутності та змісту процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; визначення підстав набуття процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; виокремлення особливостей реалізації процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; визначення процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі при розгляді окремих категорій адміністративних справ; виявлення і розкриття особливостей впливу судової практики на удосконалення процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; розробку науково-практичних рекомендацій, враховуючи зарубіжний досвід для вдосконалення інституту співвідповідача у адміністративному процесі.

Достовірність наукових результатів доведена комплексом методів, які

застосовував автор, їхньою сучасною інтерпретацією, коректністю поставлених завдань, кількістю та якістю емпіричної бази дослідження, неупередженістю одержаних результатів, що підтверджує адекватність репрезентованих висновків.

Оцінюючи новизну одержаних у цьому дисертаційному дослідженні наукових і прикладних результатів, варто зазначити, що вона визначається насамперед тим, що дисертація А. Б. Сала є першим комплексним дослідженням інституту процесуальної співучасті, в тому числі правового статусу співвідповідача в адміністративному процесі. У результаті проведеного дослідження запропоновані концепції розвитку та перспективи удосконалення чинного законодавства України в сфері регулювання процесуального статусу учасників адміністративного судочинства, які ґрунтуються не лише на концепціях, запропонованих українськими вченими, а й на кращих здобутках міжнародного досвіду.

Аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчить про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

– *Скоциляс-Павлів Ольга Василівна* – доцент кафедри адміністративного та інформаційного права, кандидат юридичних наук, котра констатувала безумовну актуальність обраної теми дисертації, яка має теоретичне та практичне значення, що дисертант переконливо доводить у вступній частині свого дослідження.

Автор слушно зазначає, що інститут процесуальної співучасті, як одна з форм процесуальної множинності осіб, які беруть участь у судовій справі, широко використовується і застосовується у цивільному та господарському процесах. Участь декількох позивачів та/або відповідачів в одному цивільному та господарському процесі є звичайним врегульованим відповідними процесуальними кодексами явищем. Дещо інша ситуація з адміністративним процесом. Так, у Кодексі адміністративного судочинства не передбачено інституту процесуальної співучасті, що своєю чергою, підсилює науковий інтерес та актуальність рецензованого дослідження.

Водночас, актуалізує дисертаційну тему те, що питання процесуальної співучасті до прийняття КАС України, не було предметом детального наукового дослідження, оскільки ні з теоретичної, ні з практичної точки зору застосування

норм, які регулюють питання співучасті, особливої складності не становили. Натомість, сучасний стан законодавства про процесуальну співучасть, свідчить про неперервний пошук оптимальних шляхів визначення підсудності. Однак, сьогодні інститут підсудності адміністративних справ містить багато нових правил, які вимагають відповідного аналізу, оскільки почастишали помилки у судовій практиці при визначенні процесуальної співучасті адміністративних справ.

У науковій роботі А. Б. Сала чітко простежується, що мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження взаємопов'язані зі структурою дисертації, та розкривають проблематику обраної теми. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які поділені на 11 підрозділів, розгорнутих висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Усі три розділи кандидатської дисертації, відповідно до науково-дослідницьких завдань, розкривають важливі аспекти обраної теми і змістовно їх наповнюють. Усі розділи дисертації органічно взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу.

Дисертанту вдалося досягти поставленої мети – комплексно проаналізувати теоретичні і практичні проблеми інституту процесуальної співучасті та на основі узагальнення теоретичних положень, наукових поглядів і судової практики сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення норм чинного процесуального законодавства.

Все вище наведене дає змогу зробити висновок, що сформульовані автором у науковій роботі основні положення, висновки та узагальнення, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Дисертант зробив самостійні висновки, які є актуальними, новими та цінними для науки і практики.

Загалом рецензенти вказали, що дисертація на тему: «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)», яка підготовлена за спеціальністю 081 *Право*, відповідає наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Порядку «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», що затверджений

Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Також рецензентами висловлені такі зауваження:

Личенко Іриною Олександрівною:

1. Потребує додаткового обґрунтування тези автора про те, що «визначене коло процесуальних дій, які здійснюються посадовими особами адміністративного суду, помічниками суддів та секретарями судового засідання, спрямоване на розгляд справ в адміністративному суді. З огляду на це статус таких осіб визначається як правовий статус суб'єктів, що реалізують владні повноваження суду».

2. У контексті досліджуваної проблематики дисертанту доцільно було б більш детально дослідити питання взаємодії суб'єктів у правовідносинах адміністративного судочинства, наприклад таких як: «сторони – суд»; «представник – суд»; «представник – експерт»; «відповідач – третя особа» тощо.

3. Загалом погоджуючись з дисертантом у тому, що діяльність представників сторін як суб'єктів адміністративного процесу доцільно розглядати з позиції їх правового статусу, зокрема через аналіз тих завдань, що ними виконуються. Однак, у цьому контексті вважаємо, що правовий статус не обмежується лише завданнями, а й містить інші елементи, які дисертанту варто було б розкрити.

4. Характеризуючи сторони як суб'єкти у правовідносинах адміністративного судочинства дисертант цілком слушно зауважує, що «основним суб'єктом будь-яких правовідносин є фізична особа, оскільки жодне завдання соціального розвитку не може бути здійснене, якщо не будуть створені умови для самореалізації особистісного потенціалу людини». Водночас, автор підкреслює, що «до категорії фізичних осіб належать громадяни, іноземні громадяни та особи без громадянства». Однак, переважну увагу в дисертації звернуто на аналіз громадян та іноземних громадян і лише опосередковано окреслено питання, які стосуються осіб без громадянства у контексті процесуальної співучасті.

Скочиляс-Павлів Ольгою Василівною:

По-перше, цілком логічно, що в контексті досліджуваної проблематики дисертант звертається до питання співвідношення понять «адміністративне судочинство» та «адміністративний процес». Однак, узагальнюючи думки науковців з цього питання варто було б подати і власний погляд на проблему, що є доволі дискусійною в сучасній науці адміністративного права.

По-друге, загалом підтримуючи загальну позицію, висловлену стосовно статусу суду як суб'єкта у відносинах адміністративного судочинства, все ж хотілося б почути додаткові аргументи на користь того, що у вказаних правовідносинах адміністративні суди виступають як суб'єкти процесуальних правовідносин, як незалежна сторона, яка вирішує спори про право.

По-третє, дисертантом досить багато місця відведено аналізу існуючого законодавства, що регламентує питання участі суб'єктів у правовідносинах адміністративного судочинства в зарубіжних країнах, однак при цьому не вказується, законодавство якої країни варто взяти до уваги при удосконаленні законодавчої бази регулювання сфери адміністративного судочинства України, зокрема з питань процесуальної співучасті.

Водночас, обома рецензентами зазначено, що висловлені зауваження є дискусійними та не впливають загалом на позитивну оцінку дисертації.

З оцінкою дисертації також виступили присутні на фаховому семінарі:

Гарасимів Тарас Зеновійович – заступник директора Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор юридичних наук, професор, який зауважив, що виконана А. Б. Салом дисертаційна праця присвячена вирішенню важливого наукового завдання – з'ясування проблемних питань співвідповідача в адміністративному процесі (процесуальної співучасті).

Підсилює актуальність обраної дисертантом теми той факт, що виконання судових рішень в адміністративних справах набуває особливої важливості й значимості, оскільки приватна особа, яка є стороною публічно-правового спору, прагне від представників влади вчинення дій, прийняття рішень або утримання від діяльності, що спрямовано на реалізацію суб'єктивних публічних прав та усунення

перешкод до такої реалізації. Тому вивчення способів вирішення публічно-правових спорів в контексті процесуальної співучасті і засобів забезпечення виконання рішень у цих справах сприятиме виробленню ефективних механізмів захисту приватних осіб у відносинах із суб'єктами владних повноважень.

Вивчення поданих А. Б. Салом матеріалів дисертації та анотації, а також ознайомлення з його публікаціями за обраною темою дає підстави стверджувати, що автором проведено достатній науковий аналіз теми, виділено новизну опрацьованих питань, сформульовано низку положень, узагальнень та висновків, що виносяться на захист. Можна констатувати, що дисертант досягнув поставленої перед собою мети, роботу виконав на належному науковому рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висувуються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Подана на розгляд дисертація є самостійною науковою авторською працею.

Сливка Степан Степанович – завідувач кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор, який зазначив, що у контексті проголошення курсу на розбудову в Україні демократичної правової, соціальної держави перед науковцями і практикаками постало завдання втілення засад Основного закону країни у реальне життя. Конституція України визнає права та свободи людини найвищою соціальною цінністю, а на державу поклала обов'язок їх забезпечувати і захищати. Такий стан речей вимагає трансформації пострадянської адміністративної системи, особливо механізму судового захисту прав і свобод людини та громадянина у сфері публічно-владних відносин, у якісно нову систему, що відповідає світовим демократичним європейським стандартам.

Одним із основних елементів механізму захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у публічно-владній сфері виступають адміністративні суди, на які покладається розгляд і вирішення публічно-правових спорів, де однією із сторін виступає фізична чи юридична особа, а іншою – суб'єкт владних повноважень.

Прагнення України набути статусу розвиненої європейської держави потребує законодавчого підкріплення – упорядкування механізму захисту прав,

свобод та інтересів людини і громадянина відповідно до світових і європейських стандартів права. У такому процесі одну з визначальних ролей повинно виконувати реформування судової гілки влади, реорганізація її системи, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

Дисертантом проведено аналіз широкої джерельної бази за темою дисертації і вагомому масиву законодавчих актів, та судової практики. Також автором на цілком достатньому рівні апробовано результати дослідження, що підтверджено опублікованими одноосібними науковими працями та участю у науково-практичних заходах.

Дисертаційне дослідження А. Б. Сала виконане на належному науковому рівні, про що свідчить завдання дослідження, методологія роботи, її наукова новизна та зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Наукові положення, висновки і узагальнення, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень.

Ознайомлення зі змістом дисертації та основними публікаціями дозволяє визнати, що мету дослідження виконано. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Дисертація А. Б. Сала є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту і, безперечно, має науково-теоретичну та практичну цінність.

Гумін Олексій Михайлович – завідувач кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор, який зацентрував, що актуальність теми дисертаційного дослідження визначена тим, що, як засвідчує зарубіжний досвід, одним із ефективних елементів механізму захисту прав і свобод громадян від порушень з боку органів влади є адміністративно-судовий захист, що передбачає існування у межах судової влади окремої спеціалізованої гілки судів, які називають адміністративними. Функціонування таких судів в Україні передбачено статтями 8 і 55 Конституції України. Кроком уперед у процесі становлення зазначеного інституту в Україні стало прийняття Кодексу

адміністративного судочинства України та поступове створення повноцінної системи адміністративних судів. Такий захід можна назвати офіційним визнанням на рівні держави відповідальності суб'єктів владних повноважень за прийняті ними рішення, вчинені дії, допущені факти бездіяльності. З огляду на це, дослідження співвідповідача у адміністративному процесі (процесуальної співучасті), як одного з аспектів розгляду публічно-правових спорів є доволі актуальним і своєчасним.

Використані автором науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних і зарубіжних авторів, дозволили зробити висновок про масштабність комплексного підходу щодо дослідження співвідповідача у адміністративному процесі (процесуальної співучасті).

Сформульовані в дослідженні нові для науки адміністративного права та процесу положення та узагальнення, що виносяться на захист, справді отримані вперше, удосконалені або набули подальшого розвитку.

Виходячи з того, що автором чітко сформульовано ключові проблеми дослідження, роботі характерний високий ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, наявна наукова новизна та практична значущість цілої низки одержаних результатів, слід резюмувати, що дослідження виконано на високому науковому рівні.

Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові поданого дослідження. Положення, висновки та узагальнення, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю. Дисертація є самостійним дослідженням автора. Наукові праці дисертанта висвітлюють основні результати дисертації.

Макарчук Володимир Степанович – професор кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор, який звернув увагу, що дисертантом здійснено опрацювання значного наукового доробку з проблематики адміністративного процесу, що стосується співвідповідача у адміністративному процесі (процесуальної співучасті), це зокрема праці знаних науковців-

адміністративістів В. Б. Авер'янова, В. М. Бевзенка, С. В. Ківалова, Т. О. Коломоєць, В. М. Кравчука, І. О. Личенко, Н. П. Бортник, Н. А. Литвин, В. О. Заросила, В. В. Тильчика та інших.

Положення, узагальнення та висновки, викладені в дисертації, цілком аргументовані, що свідчить про належний рівень наукової компетенції та професійної кваліфікації дисертанта. Одержані в дослідженні нові науково обґрунтовані результати у сукупності розв'язують поставлені завдання, що дало змогу автору досягти заявленої в роботі мети, яка має істотне значення для сучасної адміністративно-правової науки.

Дисертація А. Б. Сала є завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій відповідає усім вимогам, які висуваються до таких досліджень.

Канцір Володимир Степанович – професор кафедри кримінального права і процесу, доктор юридичних наук, професор, який підкреслив, що є всі підстави для визнання дисертаційної праці А. Б. Сала своєчасним та якісним науковим дослідженням.

Дослідження містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених дисертантом досліджень, що мають вагомe значення для адміністративно-правової науки, що свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків й узагальнень, сформульованих у дисертації, визначається загалом достатньо органічним поєднанням її структури і змісту.

Дисертацію оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог, її текст викладено літературною мовою, науковим стилем.

Дисертація є самостійно виконаною, завершеною роботою, що підтверджує наукову зрілість автора. Загальна оцінка роботи є позитивною, дисертація може бути рекомендована до публічного захисту.

Зважаючи на висловлене виступаючими, можна зробити висновок про те, що

обговорювана дисертація є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові обґрунтовані результати. Дисертація на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)», яка підготовлена за спеціальністю 081 *Право*, відповідає наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Порядку «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні дисертації також взяли участь: *Ортинський Володимир Львович* – директор Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор юридичних наук, професор, *Жаровська Ірина Мирославівна* – професор кафедри теорії, історії та філософії права, доктор юридичних наук, професор.

Усі висловлені відгуки учасників обговорення щодо дисертаційного дослідження Сала А. Б. – позитивні.

Головуючим було зачитано характеристику наукової зрілості аспіранта, яка надана науковим керівником *Бортник Надією Петрівною*, доктором юридичних наук, професором, де зазначено, що у ході підготовки дисертації А. Б. Сало проявив такі якості як здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати науковий матеріал. Він скрупульозний до деталей, відповідально виконує завдання, точно дотримується графіку подання матеріалів, є виконавчим. Він добре володіє методологічним інструментарієм, має ґрунтовні знання не тільки з теоретичної юриспруденції, але й з галузевих дисциплін, що допомагає йому в науковій роботі та набутому ним практичному досвіді.

Під час написання дисертаційної роботи А. Б. Сало у повному обсязі розв'язав усі поставлені завдання. Мета дослідження дисертантом успішно досягнута. Здобувач на достатньому науково-теоретичному і практичному рівнях обґрунтував висновки.

Сформульована в дослідженні низка нових для науки адміністративного

права і процесу положень та узагальнень характеризується аргументованістю, логічною послідовністю, точністю і цілісністю викладу.

Дисертація А. Б. Сала на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)» є завершеною науковою роботою, в якій комплексно аналітично осмислено якісно нові знання про співвідповідача у адміністративному процесі (процесуальну співучасть), що дозволили обґрунтувати необхідність внесення відповідних змін до чинного законодавства, зокрема до Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ).

Робота виконана на належному науковому рівні, відповідає встановленим для такого виду досліджень вимогам, а відтак може бути рекомендована для подання у разову спеціалізовану вчену раду для подальшого публічного захисту.

4. ПРИЙНЯЛИ:

Заслухавши та обговоривши доповідь аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» Сала Андрія Богдановича, а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації на фаховому семінарі зі спеціальності 081 *Право* Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» – прийнято такі висновки щодо дисертації на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)».

ВИСНОВОК

фахового семінару зі спеціальності 081 *Право*

Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна**

співучасть)» здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 *Право* (галузь знань – 08 *Право*)

Сала Андрія Богдановича

4.1. Актуальність теми дослідження. Процесуальна співучасть – це особливий процесуальний інститут, що виникає з багатосуб'єктних спірних матеріальних правовідносин або однорідних правовідносин, коли в одному і тому ж процесі беруть участь декілька позивачів або відповідачів, права вимоги або обов'язки яких не виключають одне одного. Вказаний інститут спрямований на правильний і своєчасний розгляд справи, встановлення прав і обов'язків сторін; покликаний і здатний, при дотриманні певних умов, на прискорення і спрощення вирішення справи по суті, а також виключення випадків винесення суперечливих рішень за схожими позовами.

Інститут процесуальної співучасті, як одна з форм процесуальної множинності осіб, які беруть участь у судовій справі, широко використовується і застосовується у цивільному та господарському процесах. Участь декількох позивачів та/або відповідачів в одному цивільному та господарському процесі є звичайним врегульованим відповідними процесуальними кодексами явищем. Дещо інша ситуація з адміністративним процесом. Так, у Кодексі адміністративного судочинства (КАС України) не передбачено інституту процесуальної співучасті.

У судовій практиці, не зважаючи на залучення до участі в адміністративних справах декількох позивачів чи відповідачів, не сформовано єдиної позиції щодо функціонування процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві. Так, одні судді вважають, що «нормами КАСУ процесуальна співучасть не передбачена», інші ж вказують, що «доводи про відсутність можливості

процесуальної співучасті є помилковими».

Існуючі дослідження інституту процесуальної співучасті – це переважно надбання науки цивільного процесуального права, що не дають вичерпних відповідей стосовно особливостей цього інституту в адміністративному судочинстві. Однак, не варто говорити про відсутність наукових доробок, присвячених цьому явищу в адміністративному судочинстві. У наукових розробках В. Б. Авер'янова, В. М. Бевзенка, Л. П. Карамзіної, С. В. Ківалова, Д. А. Козачука, Т. О. Коломоєць, А. С. Кохана, В. М. Кравчука, І. В. Топора приділялася певна увага вивченню інституту процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві.

Деякі аспекти вказаних проблем стали предметом дослідження вітчизняних вчених Р. В. Ватаманюка, В. В. Кафарського, К. М. Кобилянського, І. Б. Коліушка, Р. О. Куйбіди, Н. А. Литвин, В. К. Матвійчука, А. Ю. Осадчого, О. М. Пасенюка, О. Б. Прокопенка, В. В. Сердюка, В. С. Стефанюка, В. В. Тильчика, В. П. Тимощука та ін.

Теоретичне підґрунтя дослідження склали роботи вітчизняних та зарубіжних учених у галузі адміністративного процесу та адміністративного права, зокрема: Н. В. Александрової, О. В. Анпілогова, М. М. Аракелян, О. А. Банчука, Ю. П. Битяка, В. Т. Білоуса, І. Л. Бородіна, Н. П. Бортник, І. П. Голосніченка, Т. О. Гуржія, С. В. Ківалова, М. В. Коваліва, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, Т. О. Мацелик, Р. С. Мельника, Ю. С. Педька, М. І. Пип'яка, В. Г. Перепелюка, О. П. Рябченко, А. В. Руденко, В. І. Шишкіна, І. В. Шруб та ін., а також роботи фахівців із конституційного права, кримінально-процесуального права, цивільного процесуального права, господарського права інших правових дисциплін.

Натомість необхідно зауважити, що питання процесуальної співучасті до прийняття КАС України, не було предметом детального наукового дослідження, оскільки ні з теоретичної, ні з практичної точки зору застосування норм, які регулюють питання співучасті, особливої складності не становили. Сучасний стан законодавства про процесуальну співучасть, свідчить про неперервний пошук оптимальних шляхів вирішення спорів у публічно-правовій сфері. Однак, сьогодні інститут процесуальної співучасті в адміністративних справах містить багато

невирішених питань, які вимагають відповідного аналізу, оскільки почастишали помилки у судовій практиці при визначенні питання залучення співвідповідачів у адміністративному процесі. Отже, комплексного дослідження процесуальної співучасті в адміністративному процесі в Україні ще не проводилося.

Водночас, аналіз положень норм адміністративного процесуального права дає підстави говорити не про безпосереднє, а опосередковане закріплення інституту співучасті в адміністративному судочинстві. По-перше, «необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою» п. 4 ч. 2 ст. 45 КАС України; по-друге, «суд має право за клопотанням позивача до ухвалення рішення у справі залучити до участі у ній співвідповідача» ч. 3 ст. 48 КАС України; по-третє, «під час вирішення питання про залучення співвідповідача чи заміну належного відповідача суд враховує, зокрема, чи знав або чи міг знати позивач до подання позову у справі про підставу для залучення такого співвідповідача чи заміну неналежного відповідача» ч. 5 ст. 48 КАС України; по-четверте, «вирішує питання про вступ у справу інших осіб, заміну неналежного відповідача, заміну позивача, залучення співвідповідача, об'єднання ...» п. 4 ч. 2 ст. 180; по-п'яте, «залучення до участі або вступу у справу третьої особи, заміни позивача, заміни неналежного відповідача, залучення співвідповідача» п. 2 ч. 2 ст. 181; по-шосте, «у зв'язку із заміною неналежного відповідача, заміною позивача, залученням співвідповідача такі особи ...» ч. 3 ст. 181.

Відтак, дослідження правового статусу співвідповідача у адміністративному процесі з наукової позиції дозволить дослідити його позитивні та негативні сторони та обґрунтувати доцільність і можливість законодавчого закріплення в Україні цього інституту в адміністративному судочинстві.

4.2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри.

Дисертація виконана в контексті наукових досліджень відповідно до пункту 3.4.2.5 «Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук»

Національної академії наук України на 2019–2023 роки», «Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки Національної академії правових наук України та у межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»: «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина в умовах розбудови правової держави» (державний реєстраційний номер 0116U004099).

4.3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Концептуальні положення і висновки, що виносяться на захист, сформульовані й обґрунтовані автором особисто на основі наукового опрацювання й аналітичного осмислення значного обсягу наукових досліджень та правових джерел, що дало змогу оперувати всією різноманітністю фактів і конкретних явищ процесуальної співучасті, що тією чи іншою мірою стосуються предмета дослідження.

У дисертаційній роботі проаналізовано підходи до розуміння поняття та сутності інституту процесуальної співучасті в науковій сфері; розглянуто види процесуальної співучасті в адміністративному процесі; охарактеризовано сутність та зміст процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; визначено підстави набуття процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; виокремлено особливості реалізації процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; визначено процесуальний статус співвідповідача у адміністративному процесі при розгляді окремих категорій адміністративних справ; виявлено і розкрито особливості впливу судової практики на удосконалення процесуального статусу співвідповідача в адміністративному процесі; розроблено науково-практичні рекомендації, враховуючи зарубіжний досвід, для вдосконалення інституту співвідповідача у адміністративному процесі.

Методологічну основу дисертації становить система філософських дослідницьких підходів та загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, а

також логічних прийомів і засобів наукового пізнання досліджуваного явища.

4.4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, узагальнень та висновків, сформульованих у дисертації, визначається декількома чинниками: оригінальністю змісту, органічним поєднанням структури дисертації і змісту дослідження (робота логічно пов'язана з визначеними дисертантом метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми), послідовністю викладу матеріалу; широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази.

Достовірність отриманих результатів забезпечується емпіричною базою дослідження, якою слугували судові рішення та Конституційного Суду України, Верховного Суду, загальних місцевих судів як адміністративних судів, окружних адміністративних судів та апеляційних адміністративних судів, які занесені до Єдиного державного реєстр судових рішень, статистичні дані Верховного Суду та Державної судової адміністрації України.

Така достовірність та обґрунтованість проведеного дослідження дозволили дисертанту запропонувати низку наукових положень, узагальнень та висновків за темою дисертації.

4.5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що за характером розглянутих питань, дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці монографічних досліджень, присвячених теоретико-правовим аспектам формування наукового уявлення про співвідповідача в адміністративному процесі (процесуальну співучасть) та практичної реалізації процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві, визначених з урахуванням розширення сфери юрисдикції адміністративних судів. За результатами здійсненого дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, до яких належать:

уперше:

– запропоновано процесуальну співучасть в адміністративному процесі розуміти як участь на стороні відповідача або позивача (або обох одночасно) декількох осіб (фізичних, юридичних), які є суб'єктами спірних правовідносин, наділених самостійним характером у процесі, права, обов'язки та вимоги яких не виключають один одного. Доведено необхідність внесення до КАС України визначення таких термінів «співвідповідач», «співпозивач», «процесуальна співучасть», «форми процесуальної співучасті»;

– обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення переліку підстав залучення судом особи як співвідповідача в адміністративній справі, зокрема підставою обов'язкової участі у справі іншої особи як співвідповідача є неможливість розгляду публічно-правового спору без участі такої особи. При цьому суд зобов'язаний винести мотивовану ухвалу і в разі залучення особи співвідповідачем, і в разі відмови такого залучення;

– визначено, що ознакою, яка дозволяє відмежовувати процесуальну співучасть від інституту третіх осіб та від одночасної участі в адміністративному процесі належної і неналежної сторін є відсутність протиріччя між співучасниками, сумісність їх вимог чи заперечень;

– доведено, що при процесуальній співучасті, предметом публічно-правового спору є спільні права і (або) обов'язки декількох позивачів або декількох відповідачів; права або обов'язки декількох суб'єктів публічно-правових відносин (позивачів або відповідачів) мають одне й теж підґрунтя; предметом публічно-правового спору виступають однорідні права або обов'язки суб'єктів публічно-правових відносин;

удосконалено:

– поняття «сторони публічно-правового спору» через уточнене визначення таких сторін, шляхом урахування особливостей провадження за позовом суб'єкта владних повноважень та непозовних проваджень: сторони публічно-правового спору – це головні обов'язкові первинні учасники провадження, які беруть участь у справі від свого імені з метою захисту або забезпечення реалізації власних прав, свобод, інтересів або повноважень;

– теоретичні підходи щодо змісту процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві, як комплексу наданих законом можливостей реалізації процесуальних прав та обов'язків, які формуються з урахуванням виду та форми судового провадження, а також правового статусу сторони публічно-правового спору;

– способи забезпечення процесуальних прав сторін при розгляді справи у письмовому провадженні шляхом надання судді можливості змінити форму розгляду справи у разі недостатності повідомлених позивачем обставин або якщо за результатами розгляду поданого відповідачем заперечення суд дійде висновку про неможливість ухвалення законного судового рішення без проведення судового засідання та виклику осіб, які беруть участь у справі;

набули подальшого розвитку:

– поділ процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві на види за такими критеріями: за формою (процесуально-правовий критерій); за ступенем обов'язковості (матеріально-правовий критерій);

– історичний розвиток процесуальної співучасті, визначення етапів її розвитку та формування процесуального статусу сторін в адміністративному процесі. Виокремлено три періоди теоретичного опрацювання процесуального статусу сторін адміністративного судочинства: 1) формування статусу учасників класичного змагального судового процесу, побудованого на засадах абсолютної рівності перед судом; 2) обґрунтування особливостей процесуального статусу сторін – учасників публічно-правових спорів і у судовому процесі, і в позасудових провадженнях; 3) конструювання особливого процесуального статусу сторін адміністративного судочинства на основі поєднання принципів змагальності та офіційного з'ясування обставин справи;

– характеристика підстав набуття процесуального статусу співвідповідача в адміністративному судочинстві. Констатовано, що відповідач або особа, до якої звернено вимогу, набуває процесуального статусу сторони незалежно від власного бажання, і єдиною умовою для цього є наявність рішення адміністративного суду щодо відкриття провадження у справі;

– аналіз підстав визнання сторони неналежною та процесуальні наслідки її

заміни;

– формування методологічного підґрунтя дослідження процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві на основі діалектичного методу у його взаємозв'язку з іншими державно-правовими явищами, зокрема, реформуванням системи правосуддя та переглядом засад публічного управління.

4.6. Перелік основних праць, в яких викладені результати дисертаційного дослідження.

*Статті у наукових фахових виданнях України
та наукових періодичних виданнях інших держав:*

1. Сало А. Особливості інституту процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2017. № 865. С. 325–331.

2. Сало А. Б. Роль та місце інституту підсудності у адміністративному судочинстві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2018. № 5 (10). С. 22–30.

3. Сало А. Б. Розвиток інституту підсудності у адміністративному судочинстві у ХХ–ХХІ ст. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2019. № 5 (19). С. 14–22.

4. Сало А. Реалізація засад адміністративного судочинства в контексті процесуальної співучасті у адміністративному судочинстві. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 2, vol. 2. P. 207–213. (Country: Slovakia)

Тези доповідей на конференціях, круглих столах, семінарах та симпозіумах:

1. Сало А. Б. Поняття та зміст процесуальної співучасті в адміністративному процесі. *Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку*: збірник тез доповідей науково-практичного круглого столу (м. Львів, 29 лютого 2016 р.) [у 2-х ч.]. Київ: ПП «Леся», 2016. Ч. 2. С. 51–53.

2. Сало А. Б. Особливості підсудності справ в адміністративному судочинстві. *Тенденції розвитку адміністративного права в Україні*: збірник тез

науково-практичної конференції (м. Львів, 27 квітня 2017 р.); (у 2-х ч.). К.: ПП «Комп'ютерний дизайн», 2017. Ч. 1. С. 129–130.

3. Сало А. Б. Медіація в адміністративному судочинстві: необхідність та доцільність. *Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів*: матеріали круглого столу (м. Львів, 15 травня 2017 р.). К.: ПП «Комп'ютерний дизайн», 2017. С. 47–48.

4. Сало А. Б. Правові засади процесуальної співучасті в адміністративному судочинстві. *Наука та практика сучасної юриспруденції*: матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 10 червня 2017 р.). 2017. С. 197–202.

5. Сало А. Б. Правовий статус співвідповідача в адміністративному судочинстві. *Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у XXI столітті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 29–30 квітня 2018 р.). Класич. приват. ун-т. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2018. С. 34–37.

6. Сало А. Б. Права сторін в адміністративному судочинстві. *Права людини та національна безпека*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2019 р.); Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти НУ «Львівська політехніка». 2019. Ч. 2. С. 56–58.

4.7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднено у доповідях на 6 науково-практичних заходах, а саме на 2 засіданнях круглих столів, 2 науково-практичних конференціях, 1 всеукраїнській науково-практичній конференції та 1 міжнародній науково-практичній конференції: науково-практичний круглий стіл «Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 29 лютого 2016 р.); науково-практична конференція «Тенденції розвитку адміністративного права в Україні» (м. Львів, 27 квітня 2017 р.); круглий стіл «Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів» (м. Львів, 15 травня 2017 р.); науково-практична конференція «Наука та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 10 червня 2017 р.); Всеукраїнська

науково-практична конференція «*Теоретичний аналіз та наукові дослідження юридичної науки у XXI столітті*» (м. Запоріжжя, 29–30 квітня 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «*Права людини та національна безпека*» (м. Львів, 10 грудня 2019 р.).

4.8. Наукове значення виконаного дослідження.

Дисертація має теоретико-прикладний характер, а сформульовані й обґрунтовані в ній наукові положення, узагальнення та висновки становлять науковий інтерес і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для проведення досліджень, спрямованих на розробку проблемних питань з процесуальної співучасті;

– *навчальному процесі* – для розробки та викладання навчальних дисциплін «Адміністративний процес», «Адміністративне процесуальне право», «Адміністративне судочинство», «Практикум з адміністративного судочинства» та «Розгляд окремих категорій справ у адміністративному судочинстві» у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку юристів.

4.9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі народного господарства, де вони можуть бути застосовані.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у використанні їх у:

– *правотворчій діяльності* – для удосконалення положень Кодексу адміністративного судочинства з метою підвищення ефективності нормативно-правового закріплення процесуальної співучасті;

– *правозастосовній діяльності* – для покращення практичної діяльності органів судової влади у сфері процесуальної співучасті.

4.10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертація складається з анотації, трьох розділів, які поділені на 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертація Сала Андрія Богдановича «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)» за структурою, мовою та стилем викладення матеріалу відповідає вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України.

У ході обговорення дисертації не було висунуто жодних зауважень щодо суті самої роботи.

**5. З урахуванням зазначеного вище,
на фаховому семінарі зі спеціальності 081 *Право* Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» УХВАЛИЛИ:**

5.1. Дисертація Сала Андрія Богдановича, аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)» (спеціальність 081 *Право*) є завершеною науковою працею, в якій розв'язане конкретне наукове завдання, а саме: комплексно аналітично осмислено теоретичні і практичні проблеми інституту процесуальної співучасті та на основі узагальнення теоретичних положень, наукових поглядів і судової практики сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення норм чинного адміністративного процесуального законодавства.

5.2. В 10 наукових публікаціях автора повністю відображені основні результати дисертації, з них 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в науковому періодичному виданні іноземної держави, а також 6 тез доповідей на конференціях та інших науково-практичних заходах.

5.3. Дисертація Сала Андрія Богдановича, аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)», яка підготовлена за спеціальністю 081 *Право*, відповідає наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення

дисертації» та Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167).

5.4. З урахування наукової зрілості, професійних якостей Сала Андрія Богдановича, аспіранта кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» на тему «Співвідповідач у адміністративному процесі (процесуальна співучасть)», яка підготовлена за спеціальністю 081 *Право*, рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

За затвердження висновку проголосували:

за – 11 (одинадцять)

проти – немає

утримались – немає

Головуючий на засіданні фахового семінару
доктор юридичних наук, професор

В. Л. Ортинський

Рецензенти:

завідувач кафедри цивільного
права та процесу

доктор юридичних наук, професор

І. О. Личенко

доцент кафедри адміністративного
та інформаційного права,
кандидат юридичних наук

О. В. Скочиляс-Павлів

Відповідальний в ІНППІ за
атестацію PhD,

заступник директора

Навчально-наукового Інституту права,
психології та інноваційної освіти,

доктор юридичних наук, професор

Т. З. Гарасимів